

Derinlik No.	
Tasnif No.	

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

S.U. İLÂHİYAT FAK. KÜTÜPHANESİ

Yıl: 1997

Sayı: 7

FAKÜLTE YAYIN KURULU

BAŞKAN

Prof. Dr. Mehmet AYDIN

ÜYELER

Prof. Dr. Şerafettin GÖLCÜK

Prof. Dr. İsmet KAYAOĞLU

YAYIN SEKRETERİ

Yrd. Doç. Dr. Galip ATASAGUN

Dergide Yayınlanan Eserlerin Sorumluluğu Yazarlarına aittir.

KAPAK TASARIMI

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Saim ARITAN

DİZGİ

DİZGİEVİ

BASKI

SEBAT OFSET

KONYA - 1997

DİNİ KÖKENİ AÇISINDAN NOEL ve YILBAŞI

Hidayet IŞIK (*)

GİRİŞ

Her yıl 31 Aralığı 1 Ocağa bağlayan gece ülkemizde, Hristiyan aleminde ve dünyanın bir çok ülkesinde yılbaşı olarak kutlanmaktadır. Yine her yıl ülkemizde bir kesim bu geceyi coşkuyla, çeşitli taşkınlık ve aşırılıklarla kutlarken, büyük bir kesim kendisine göre çeşitli eğlencelerle geçirmekte ve üçüncü bir kesim de buna şiddetle karşı çıkmaktadır.

Hristiyanlar, Noel ve yılbaşını Hz. İsa'nın doğum günü olarak kutlarken, müslümanların çoğu yılbaşını yeni bir yılın gelişi olarak algılamaktadırlar. Hatta Hristiyan dünyası, Hz. İsa'nın doğum gününü sıfır kabul ederek, bizim milattan önce ve milattan sonra diye kullandığımız terimleri İsa'dan önce ve İsa'an sonra şeklinde kullanmaktadır. Bununla birlikte, aşağıda geleceği üzere Hristiyan kaynakları Hz. İsa'nın doğum tarihinin kesin olarak bilinmediğini de söylemektedirler.

Ancak çeşitli Hristiyan mezhepleri, Noel ve yılbaşına, Hristiyan kaynaklı değil de, pagan (putperest) kökenli olduğunu söyleyerek karşı çıkarken, müslüman gruplar da yılbaşı ve Noel'in İslamiyet'le ilgisinin olmadığını ifade etmektedirler. Bu durum ülkemizde her yıl değişik tartışma ve karışıklıklara sebep olmaktadır.

Bu tartışma ve karışıklıklara bir nebze ışık tutabilmek amacıyla, bütün bunların yerli yerine oturtulabilmesi ve problemin sağlıklı bir zeminde tartışılabilmesi için, Noel ve yılbaşının Hz. İsa'nın doğumu, İslamiyet, Hristiyanlık ve eski pagan kültürlerle ilişkisinin olup olmadığı, Dinler Tarihi'ndeki verilerden faydalanılarak bilimsel temellere dayandırılması gerekmektedir. Ancak önceden konu ile ilgili bazı terimlerin açıklanması yerinde olacaktır.

(*) S.Ü. İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı.

NOEL'LE İLGİLİ TERİMLER

"Noel" Fransızca "haber" manasındaki "nowell" kelimesinden gelmektedir. Almandada kutsal gece anlamındadır. Bütün yılbaşı sezonu manasındaki bir diğer kelime "yule"dur. Bu kelime menşe olarak Hristiyânî bir kavram değildir. Almanca kış gündönümünden sonra güneşin ışığının ortaya çıkmasına referans veren "dönen çark" anlamındaki Anglo-sakson "goel" kelimesinden alınmıştır. Gündönümünün, bu ilk Hristiyan kış kutlamalarının ismi daha sonra bütün Noel sezonuna ad olmuştur (1).

İngilizce orijinali "Christ's mass" (İsanın ayini) olan Christmass ise Noel'de Mesih'in doğum günü için yapılan ayin ve kutlamadır. Eski İngilizcede "Cristes maesse" olarak 1123'te ortaya çıkmış, 1568'den itibaren Christmas olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bazı doğu kiliselerinde 6 Ocak, Batı'da ise 25 Aralık'ta kutlanan bu bayramda Hz. İsa "evrenin nuru" olarak gelerek insanların gönlünü aydınlatmıştır (2). Bu durum Hristiyanlık'ta belli bir tarihin yıldönümü olmaktan daha çok, Tanrının oğlu kabul edilen Hz. İsa'nın, inananlara bir ışık getirerek, Tanrı'nın, yeryüzünde cisimleşmiş bir şekli olarak görünmesini ifade etmektedir (3).

Noel-Christmas ile ilgili ve onun devamı olarak kutlanan bir diğer Hristiyan bayramı "görünme, beliriş, açıklama, dışarı vurma" anlamındaki "Epiphany"dir. Epiphany batı kilisesince doğuda gördükleri yıldız aracılığıyla yeni doğduğunu anladıkları İsa'yı ziyarete gelen üç müneccim tarafından Mesih'in ruhani krallığının tanınmasının (4), Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edildiği zaman Mesih'liğinin ve Tanrının biricik oğlu olmasının doğ-

- (1) John F. Baldovin, "Christmas", The Encyclopaedia of Religion, (Ed. M. Eliade), New York 1987, III. 460; Edward T. Ramsdell, "Yule", An Encyclopaedia of Religion, (Ed. V. Firm), Patterson, New Jersey 1959, S. 838
- (2) Andrew Walls, "Christianity", A Handbook of Living Religions, (Ed. John R. Hinnels), Penguin Books, England 1991, S.88; A. J. Hultgren, "Christmas", Harper's Bible Dictionary, San Fransisco 1985, S.163; Dinler Tarihi Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları, İstanbul 1976, II.330
- (3) Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, Ocak Yayınları, Ankara 1993, S.266
- (4) İmdi İsa, kral Hirodes'in günlerinde, Yahudiye Beytlehemi'nde doğduğu zaman, şarktan Yerusâlim'e müneccimler gelip dediler: Yahudilerin kralı doğan zat nerededir? Çünkü onun yıldızını şarkta gördük ve ona secde etmeğe geldik. Kral Hirodes bunu işitince, bütün Yerusâlim'le beraber yüreği oynadı. Hirodes bütün başkahinleri ve kavmin yazıcılarını toplayarak, onlardan Mesih'in nerede doğacağını

gulanmasının (5) ve ilk olarak Kana'daki bir düğünde suyu şaraba çevirerek tanrılığını açığa vurmasının (6) anısına kutlanmaktadır. İlk Hristiyanlık'ta Epiphany Mesih'in doğumundan daha önemliydi. Bu olay, başlangıçta Noel'e bağlanmışken, sonradan kutlanma günü ve şekillerinde kiliseler arasında ayrılıklar olmuştur. Batı kiliselerinde Noel 25 Aralık'ta, Epiphany 6 Ocak'ta kutlanırken; Doğu kiliselerinde Noel ve Epiphany başlangıçta olduğu gibi 6 Ocak'ta birlikte kutlanmaktadır (7).

Miladi takvim yılı başlangıcı olan yılbaşına gelince, bunun Noel bayramı ile bir ilgisinin olmadığı, çünkü Noel eğlencelerinin temelinde Hz.

sordu. Onlar da kendisine dediler: "Yahudiye Beytlehem'i'nde: çünkü peygamber vasıtası ile şöyle yazılmıştır: "Ve sen, ey Beytlehem, Yahuda diyarı, Yahuda reisleri arasında hiç de en küçükleri değilsin, zira kavmim İsrail'i güdecek olan reis senden çıkacaktır". O zaman Hirodes müneccimleri gizlice çağırttı ve onlardan yıldızın ne zaman gözüktüğünü iyice öğrendi. Ve; "Gidin ve çocuk hakkında iyi araştırın, onu bulduğunuz zaman bana haber verin ki, ben de gelip ona secde kılayım, diyerek kendilerini Beytlehem'e gönderdi. Onlar da kralı dinleyip yollarına gittiler; ve işte şarkta gördükleri yıldızı gördükleri zaman taşkın sevinçle sevindiler. Eve girip anası Meryem'le çocuğu gördüler ve yere kapanıp ona secde kıldılar; hazinelerini açarak ona hediyeler, altın, günnük ve mür takdim ettiler. Hirodes'in yanına dönmelerini diye rüyada kendilerine bildirildiğinden, memleketlerine başka bir yoldan gittiler". Matta, 2:1-12

- (5) "Ve vaki oldu ki, bütün halk vaktiz edilirken, İsa dahi vaktiz edilmiş olup dua ettiği zaman gök açıldı ve Ruhul-Kadüs bedenleşmiş bir surette, güvercin gibi onun üzerine indi ve gökten; Sen benim oğlumsun, senden razıyım, diyebir ses geldi". Luka, 3:21-22
- (6) "Üçüncü gün Galile'nin Kana şehrinde bir düğün oldu; İsa'nın anası da orada idi; İsa ile şakirtleri de düğüne çağırıldı. Ve şarap eksilince İsa'nın anası ona dedi: "Şarapları yok". İsa ona dedi: "Kadın, benden sana ne, saatim daha gelmedi". Anası hizmetçilere dedi: "Size ne derse onu yapın". Yahudilerin tathirat adeti üzere, orada her biri iki veya üç metriti alır altı taş küp vardı. İsa hizmetçilere dedi: "Küpleri su ile doldurun". Onları ağızlarına kadar doldurdular. Ve hizmetçilere dedi: Şimdi çıkarıp ziyafet reisine götürün". Onlar da götürdüler. Ziyafet reisi şarap olmuş suyu tattığı zaman, onun nereden olduğunu bilmiyordu (fakat suyu çıkarmış olan hizmetçiler biliyorlardı.) Ziyafet reisi güveyi çağırıp ona dedi: "Herkes önce iyi şarabı ve çok içtikleri zaman kötüsünü kor, sen iyi şarabı şimdiye kadar sakladın". Kendi alametlerinin bu başlangıcını İsa Galile'nin Kana şehrinde yaptı; ve izzetini gösterdi; şakirtleri de ona iman ettiler. Yuhanna, 2:1-11
- (7) Mary Pat Fisher-Robert Luyster, Living Religions, New York 1990, S.258; J.N. Reagan, "Feast and Fasts", A Dictionary of Religion and Ethics, (Ed. S. Mathews-G.B. Smith), London 1921, S.166; Percy V. Norwood, "Epiphany", An Encyclopaedia of Religion (E.V. Firm), Patterson New Jersey 1959, S.252; E. Royston Pike, "Epiphany", Encyclopaedia of Religion and Religions, S.144; Thomas J. Talley, "Christian Liturgical Year", The Encyclopaedia of Religion, (Ed. M. Eliade), New York 1987, III.441; G. Tümer-A. Kuçük, Age, S.266

İsa'nın doğumunu kutlama geleneğinin yattığı bilinmektedir (8). Ancak 31 Aralık'ı 1 Ocak'a bağlayan gece yapılan yeni yıl kutlamalarının Noel şenliklerine özenilerek edinilmiş yeni bir alışkanlık olduğu da açıktır (9). Bu durumda yılbaşı ile Noel kutlamaları birbirinden farklılık arz etmekle birlikte, adet gelenek ve uygulamalar açısından birbiriyle karışmış vaziyette görülmektedir.

Eskiden Romalıların yılı 1 Ocak'ta başlıyordu ve bu kullanım Ortaçağ'da bazı ülkelerde sürmüştü (10). Hristiyanlıktan önce kabul edilen bu miladi takvim "jülien takvimi" olarak bilinegelmiştir. İşte bu miladi takvimin Hristiyanlarla ilgisi sadece Papa XII. Gregorius'un 1582 yılında topladığı konsilde, "artık yıllar"ın giderilmesine çözüm bulunması noktasında toplanmaktadır (11).

Yılın, hangi ay ve hangi gün ile başlayacağı meselesi üzerinde yapılan çalışmalar sonunda İngiltere 1 Ocak 1752'yi birinci gün olarak kabul etti (12). Türkiye'de yılbaşı Başbakan İsmet İnönü'nün verdiği kanun teklifinin kabul edilmesiyle 1935 yılından beri resmi tatil günüdür (13).

HZ. İSA'NIN DOĞUMU

Görüldüğü gibi Noel ve yılbaşı ile ilgili kavramlar aynı zamanda Hz. İsa ile ilgilidir ve Hz. İsa'nın doğumuna dayanmaktadır. Ancak İsa'nın doğumunun gerçek tarihinin kesin olarak bilinmediği konusunda batılı kaynaklar ittifak halindedir. (14).

Her şeyden önce Hz. İsa'nın kış mevsiminde doğmadığı kesindir. Çünkü Luka İnciline göre "İsa doğduğu zaman çobanlar çayırda sürülerini otlatıyorlardı" (15). Halbuki Filistin'de Aralık ayında bu mümkün değildir. Zira

(8) Osman Cilacı, "Hz. İsa Noel ve Yılbaşı", Diyanet İlmî Dergi, Ekim-Kasım-Aralık 1984, Cilt:XX, Sayı:4, S.2; G.Tümer-A. Küçük, Age, S.266

(9) Genç Larousse, Gerçek Yayıncılık, Meydan, İstanbul 1993, XIV.4316

(10) Büyük Larousse, Milliyet, Yer ve tarih yok, XVII.12557

(11) Abdurrahman Küçük, İslamın Bugünkü Meseleleri, "İthal Noel Şenlikleri", Yeni Düşünce Yayınları, Ankara 1991, S.257

(12) Meydan Larousse, İstanbul 1971, XI.856; O. Cilacı, Aqm.

(13) Genç Larousse, XIV.4316

(14) S.G.F. Brandon, "Christmas", A Dictionary of Comparative Religion, New York 1970, S.195; E. Royston Pike, "Christmas" Encyclopaedia of Religion and Religions, London 1951, S.99; M.P. Fisher-R. Luyster, Age, S.258; A.J. Hultgren, "Christmas", S.163

(15) Luka, 2:8

çobanlar sürülerini yağmur ve soğuktan korumak için en geç 15 Ekim'de dağlardan ve yüksek otlaklardan indiriyorlardı. Bizzat Eski Ahid, kış mevsiminin, çobanların kışın açık havada barınmalarına müsaade etmeyecek kadar yağmurlu bir mevsim olduğunu ifade etmektedir (16). Bu durumda Hz. İsa'nın Eylül ayından daha geç bir ayda doğmuş olması mümkün değildir (17).

Bundan başka Hz. Yahya'nın Yahudi bayramı Pasover(Pesah-Fısıh)' de doğduğu ve Hz. İsa'nın doğumunun da Hz. Yahya'dan 6 ay sonra olduğu göz önüne alınırsa, Hz. İsa'nın Eylül sonunda veya Ekim'in başında doğmuş olması gereği ortaya çıkar (18). Çünkü Yahudiler Pesah'ı Nisan ayında kutlamaktadırlar (19).

Luka İncili'nde, İsa'nın doğumu konusunda iki ayrı tarih verilmiştir. Birinci tarihe göre Hz. İsa, M.S.6 yıllarında yapılan bir nüfus sayımında doğmuştur (20). Luka'nın ikinci rivayetine göre İsa'nın doğumu M.Ö.4 yıllarında ölen Hirodes' in döneminde olmuştur (21). Bu durumda Luka'nın iki ayrı anlatımının arasındaki fark 10 yıl olmaktadır. Yorumcuların çoğu, M.Ö.4 şeklindeki ikinci tarihi daha doğru kabul etmektedirler (22). Vincet Taylor'a göre ise doğum tarihi M.Ö.8'lere kadar çıkarılabilir. Çünkü Hirodes, İsa'nın doğum

- (16) "Çünkü, işte kış geçti, yağmurlar geçip gitti", Neşideler Neşidesi, 2:11; "...Ve bütün kavm, bu işten ve yağıştan ötürü titreyerek, Allah evinin önündeki meydanda oturdular", "...Ve vakit yağışlıdır, ve bizim için dışarıda oturmaya takat yoktur", Ezdras, 10:9,13
- (17) Herbert W. Armstrong, Noel Konusunda Basit Hakikat, (Çev. Mehmet Aydın), Konya 1993, s. 1, (Yayınlanmamış makale); Salih Yücel, "Yılbaşı Putperestliği", Zaman Gazetesi, 30.12.1993.
- (18) Salih Yücel, Agm, (About Christmas, USA 1986, S.4'ten)
- (19) Pesah: "Yahudilerin Mısır'dan çıkışlarının hatırasına kutlanan bir bayramdır. Nisan'ın 15'inde başlar, 8 gün sürer. Bayram süresince mayalı ekmek yenmez". (Mehmet Aydın, Dinler Tarihine Giriş, Konya 1993, S.102)
- (20) "Ve vaki oldu ki, o günlerde bütün dünyanın tahriri yapılsın diye, Kayser Augustus tarafından buyrultu çıktı. Kirinius Suriye valisi bulunduğu zamanda yapılan ilk tahrir bu idi. Herkes yazılmak için kendi şehrine gitti. Yusuf da Davud evinden ve onun soyundan bulunduğu için, Galile'deki Nasıra şehrinden, Yahudiye'de Davud'un şehri olan Beytlehem'e nişanlısı Meryem ile beraber, orada yazılmak üzere çıktı. Meryem de gebe idi. Ve vaki oldu ki, orada bulunurlarken doğurması günleri geldi. İlk oğlunu doğurdu, kundağa sardı ve onu bir yemliğe yatırdı. Çünkü handa onlara yer yoktu". Luka, 2:1-7
- (21) "Ve Hirodes İsa'yı gördüğü zaman çok sevindi, zira çoktan beri görmek istiyordu". Luka, 23:8
- (22) Muhammed Ataurrahim, Bir İslam peygamberi Hz. İsa, (Çev. Kürşat Demirci), İnsan Yayınları, İstanbul 1985, S.24

haberi üzerine Beytlehem'de yeni doğan bütün çocukların öldürülmesine karar verdiğine (23) ve Hirodes'in ölümünün de M.Ö. 4 yılında olduğuna göre, İsa'nın doğumu, Hirodes'in ölümünden önce olmuş olmalıdır (24). Ebu'l-Ferec Tarihi'ne göre de Hz. İsa Hirodes döneminde doğmuş ve hatta Hirodes bu yüzden Roma imparatorunun emriyle Beytlehem ve civarındaki bütün yeni doğmuş çocukların öldürülmesini emretmiştir. Yine aynı eser, Hz. İsa'nın doğum yılının, Yunanlıların 309 veya 311 yılı olduğunu söylemektedir (25).

Görüldüğü üzere, Hz. İsa'nın kesin doğum tarihinin belli olmadığı sabit olduğu gibi, Yeni Ahid'in hiç bir yerinde bizi Noel'e götürecek bir bilginin olmadığı ve bundan dolayı havarilerin ve ilk kilisenin Hz. İsa'nın doğumunu kutlamadıkları da sabittir (26).

NOEL'İN TARİHİ VE NOEL KUTLAMALARININ BAŞLAMASI

Hz. İsa'nın doğum tarihinin kesin bilinmediği ve ilk kilisenin Noel'i kutlamadığı sabit olduğuna göre bu kutlamalar ne zaman başlamıştır? Bunun tespiti problemin çözümü açısından büyük önem taşımaktadır.

Güvenilir kayıtlara göre, IV. yy.'ın ilk yarısına kadar Hz. İsa'nın doğumu anısına kutlanan bir kilise festivali yoktur (27). Yalnızca ilk asırlardan itibaren Doğu'da 6 ocak tarihi İsa'nın ruhani doğumu veya vaftizi kabul edilmiş ve aynı tarih fiziki doğumuna da hamledilmiştir (28). Bu tarih 325 (29), 336 (30) veya

-
- (23) "İmdi, müneccimler yola çıktıktan sonra, işte, rabbin meleği, Yusuf'a rüyada görünüp dedi: Kalk, anası ile çocuğu al ve Mısır'a kaç ve ben söyleyinceye kadar orada kal. Çünkü Hirodes, çocuğu yok etmek için onu arayacaktır". Matta, 2:13-14.
- (24) M. Ataurrahim, Age, S.23-24
- (25) Gregory Abu'l-Farac, Abu'l-Farac Tarihi, (Çev. Ö. Rıza Doğru), TTK, Ankara 1987, I. 119-120
- (26) R.E.E. Harknes, "Christmas", An Encyclopaedia of Religion, (Ed. V. Firm), S.165; Temel Britannica, "Noel", Hürriyet, İstanbul 1983, XIII. 96; H.W. Armstrong, Age, S.1,3,6; Salih Yücel, Agm; G. Tümer- A. Küçük, Age, S.265
- (27) R.E.E. Harknes, "Christmas", S.165; J.F. Baldovin, "Christmas", III.460; A.J. Hultgren, "Christmas", S.163; Temel Britannica, "Noel", XIII. 96; G. Tümer-A. Küçük, Age, S.265
- (28) J.F. Baldovin, "Epiphany", The Encyclopaedia of Religion, (Ed. M. Eliade), New York 1987, IV. 132; E. O. James, "Christmas", Encyclopaedia Britannica, USA 1965, V. 705; R.E. Harknes, "Christmas", S.164; A.J. Hultgren, "Christmas", S.163
- (29) Mehmet Aydın, "Noel", Dinler Tarihi Sözlüğü için hazırlanmış yayıma hazır madde
- (30) E.O. James, "Christmas", V., 705; A.J. Hultgren, "Christmas", S. 163; G. Tümer-A. Küçük, Age, S.265; A. Küçük, Age, Agm, S.257

354 (31) yılında 25 Aralık'a adapte edilmiştir. Buna göre Hristiyan Noel bayramı, Roma'da İmparator Konstantin'in saltanatının sonundan itibaren kutlanmaya başlanmıştır (32). Bu adaptasyonun sebeplerini aşağıda Noel'in menşecini anlatırken geniş olarak açıklayacağız.

Halen batı kiliseleri 25 Aralığı kabul ederken Süryani ve Ermeniler Noel olarak 6 Ocağı kutlamaya devam etmektedirler (33). Ermeni kilisesi, Katagikos Nerses zamanında 526-527 yılında Divin (Tovin)'de toplanan bir Sinod'da İsa'da ilahi ve insani tabiatın birleşerek tek bir ilahi tabiat haline geldiği şeklindeki monofizit görüşün bir simgesi olarak Noel ile İsa'nın vaftiz bayramının bir bayramda birleştirilmesi kararını onaylamıştır (34). Kudüs Kilisesi ise 549 yılına kadar 6 Ocağı kabul ederken, bu tarihten sonra 25 Aralığa geçmiştir (35). Doğu kiliselerindeki bu tarih değişikliği Aziz İoannes (Yohannes) Khrystastomos (ö.441 veya 442) ve Nazianzos'lu Aziz Gregorios (330-390)'un etkisiyle olmuştur (36).

NOEL'İN MENŞEİ

Konunun can alıcı noktası, Noel'in dini menşei meselesidir. Noel Baba, Noel ağacı ve diğerleri ona bağlı problemlerdir.

Noel'in menşei meselesi de oldukça karışıktır. Aşağıda görüleceği üzere Batılı Hristiyan kaynaklar bile aslında bunun Hristiyanlıkta olmadığı ve eski kültürlerden Hristiyanlığa ithal edildiği konusunda neredeyse sözbirliği etmektedirler.

Buradan hareketle 6 Ocak tarihi üzerinde çeşitli görüşler vardır. Hristiyanlığın doğduğu yıllarda, doğuda 6 Ocak'ta, menşei oldukça eskilere da-

(31) Dinler Tarihi Ansiklopedisi, Gelişim, II. 330

(32) M. Aydın, "Noel", *Agmadde*

(33) Mehmet Aydın, *Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları*, Ankara 1995, S.70; J.F. Baldovin, "Epiphany", V. 132; *Yeni Türk Ansiklopedisi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985, VII. 2687; R.E.E. Harknes, "Christmas", S.165; G. Tümer-A. Küçük, *Age*, S.265

(34) Abdurrahman Küçük, "Gregoryen Ermeni Kilisesinin Oluşması ve Konsil Kararları Karşısındaki Tutumu", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara 1996, XXXV. 149

(35) R.E.E. Harknes, "Christmas", S. 165; J.F. Baldovin, "Christmas", III. 460

(36) *Büyük Larousse*, XVII.8695; O. Cilacı, *Agm*, S.2-3

yanmakta olan ışık bayramı kutlanmaktaydı. M.Ö. 239'da Canope'un Yunan takvimi, kışın gündönümünde kutlanan bu bayrama işaret etmektedir. Çünkü İsa'nın doğduğu yıllarda, Tibere'in saltanatı döneminde, kış gündönümü İskenderiye'de ve Yakın Doğu'da 6 Ocak'a doğru kutlanmaktaydı. İskenderiye'de Yunanlılar 5-6 Ocak gecesini Aion'un doğumu (Zamanların doğumu) olarak kutlamaktaydılar. Ancak onlar, bunu yapmakla aslında Mısır'daki eski bir Osiris dini ritüelini helenleştirmekten başka bir şey yapmamışlardı. Osiris ritüelinde yeni zamanların doğumu (Aion) ile beraber aydınlığın çoğalması da kutlanıyordu. Bu bayrama daha önce Epiphany adı verilmiştir. Yine Mısır'da bu gündönümünde Nil sularının büyüsel bir şifa kaynağı olduğuna ve su kaynaklarının bu günde su yerine şarap akıttıklarına inanılmaktaydı (37).

Bu tarihte görülen putperest bayramı dört ifade ile belirtilmektedir. Bunlar; 1. Aydınlıklar bayramı olan Phota, 2. İmparatorluk bayramı olan Theophaneia, 3. Doğuş bayramı olan Geethlia, 4. Tanrı'nın yeryüzünde belirişinin bayramı olan Epiphalyndir. İşte bu Epiphany, Hristiyanlığa adapte edilerek önce İsa'nın vaftizi olarak kutlanmaya başlanmış, daha sonra buna IV. y.y.'ın başında İsa'nın doğumunun kutlanması da ilave edilmiştir. Artık bundan sonra, Yunanlıların Aion doğumunu kutladıkları gibi, Hristiyanlar da, İsa'nın doğumunu kutlamaya başlamışlardır. Bunun yanında, Mısır'da bulunan ve IV. yy. başlarının tarihini taşıyan papirusta, 5 ocak akşamından 6 Ocak akşamına kadar İsa'nın vaftizi hatırası ve doğum günü için yapılan bir dini ayinden söz edilmektedir (38).

25 Aralık tarihi üzerinde de çeşitli görüşler bulunmaktadır. Roma'da, İmparator Aurelion tarafından 274 yılında "Sol Invictus" (Mağlup edilemeyen güneş) kültünün, imparatorluğun resmi dini olarak ilan edildiği bilinmektedir. İşte, söz konusu 25 Aralık tarihi, bu güneş tanrısı Sol'un doğum günüdür. Buna göre İmparator, güneş tanrısının yeryüzündeki temsilcisi ve bedenleşmesi olarak kabul edilmiştir. Böylece imparator, kimsenin erişemeyeceği bir kudsiyet elde ederek politik gücünü arttırmıştır (39).

(37) M. Aydın, "Noel", A.g.madde

(38) M. Aydın, "Noel", A.g.madde

(39) M. Aydın, "Noel", A.g.madde

Yine Eski Roma'da 25 Aralık, Mitraizm'deki güneş tanrısı Mitra'nın doğum günü olarak kutlanmıştır. Hristiyanların Roma'dan ve Romalıların da İran'dan aldıkları bu gün, daha sonra Hz. İsa'nın doğum günü olarak kutlanmaya başlanmıştır (40).

İşte Konstantin, resmi Güneş kültü ile Mitra kültü ve Hristiyanlık arasında bir çeşit orta bir beraberlik gerçekleştirmiş ve böylece onun zamanında Noel kendini göstermiştir. Bunun için de öncelikle Aurellion'dan itibaren güneş kültü, Hristiyan inaçlarıyla bir çeşit senteze doğru gelişme göstermiştir. Nitekim Eski Ahid'deki Malaki kitabında, Mesih'in "salah güneşi" olarak geleceğine işaret edilmiştir (41). Yuhanna İncilinde İsa'nın "dünyanın nuru" olduğu belirtilmiştir (42). İşte, güneşin her gün doğması ve kaybolması (ölmesi) gibi, dünyanın nuru ve güneşi olan İsa da ölmüş ve dirilmiştir. Noel gününde Hristiyanların yaptıkları bütün vaazlarda İsa'nın "yeni güneşimiz" olduğu üzerinde durulmuştur (43). Bütün bunlar, yukarıda söz konusu edilen "Sol" ve "Mitra" kültlerinin İsa'nın şahsında ve Noel kutlamaları altında Hristiyanlığa adapte edildiğini göstermektedir.

Bunun yanında, Eski dünyada 25 Aralık, bir tarih hatası olarak, bugünkü 21 Aralık yerine, kısa günlerin başladığı kış gündönümü olarak kabul edilmiştir (44). Buna göre Romalı putperesler, 25 Aralığı kış gündönümü olarak kutluyorlardı. Çünkü, 21 Eylül tarihinden itibaren güneş ışınlarının gitgide zayıflaması karşısında putperes halk, güneşin kendilerini terkettiği korkusuna kapılarak, 25 Aralık ta güneşe kurbanlar kesip ibadet etmeye, yalvarmaya başlamışlardı. Bu tarihten itibaren güneş ışınlarının yeniden yükselmeye başladığını görünce, dualarının kabul edildiği inancına sahip olarak, her yıl bu kutlamaları yapmaya devam etmişlerdir. Bu inanca sahip olan putperestler, Hristiyan olduktan sonrada aynı inancı sürdürmüşlerdir. Bunun

(40) E.O. James, "Christmas", V. 705; H.W. Armstrong, Age, S.4; E.R. Pike, "Christmas", S.100; G. Tümer-A. Küçük, A.g.e., S.265-266; O Cilacı, A.g.m., S.3; Genç Larousse, XIV. 4316

(41) "Fakat size, isimimden korkanlara, salah güneşi, kanatlarında şifa olarak doğacak". Malaki, 4:2

(42) "Bundan sonka yine İsa onlara söyleyerek dedi: Ben dünyanın nuruyum, benim ardımca gelen karanlıkta yürümez ve kendisine hayat nuru olur". Yuhanna, 8:12

(43) M. Aydın, "Noel", A.g.madde

(44) E.R. Pike, "Christmas", S.100; Temel Britannica, XIII.96

üzerine kilise, yukarıda söz konusu edildiği üzere, bunun önüne geçmek için, dünyayı aydınlatan "güneş ışığı" ile "salah güneşi" ve "dünyanın nuru" olarak insanları aydınlatan "tanrı ışığı" İsa arasında benzerlik kurarak, bu tarihi Hz. İsa'nın doğum günü olarak kabul etmiş ve Noel kutlamalarını başlatmıştır. Buna ek olarak kilise, Hz. İsa'nın 25 Mart'ta ana rahmine düştüğünü ileri sürerek, 25 Aralığı Hz.İsa'nın doğum günü olarak kabul etmiştir (45). Bu konuda, Julius Africanus'un olduğu sanılan bir eserde şunlar yazılıdır: "Peygamber tarafından haber verilen gerçek güneş İsa'dır. Öyleyse İsa'nın hayatının ilk hareketi, güneş yılının zirvesi ile aynı ana tekabül etmektedir. Buna göre İsa'nın 25 Aralıkta doğması için, 25 Mart'ta ana rahmine düşmesi gerekmektedir" (46).

25 Aralık tarihi, aynı zamanda aydınlık ve güneşin, dolayısıyla Güneş Tanrısı'nın karanlık ve zulmet üzerindeki egemenliğin belirtisinin de başlangıcıdır. Yine, günlerin uzamaya başlamasının ve ilkbaharın da müjdecisidir (47). Böylece bugün, Eski İranlılar, Mısırlılar, Fenikeliler, Suriyeliler, Yunanlılar, Romalılar, Meksikalılar, Perulular, Hintliler ve diğer milletler tarafından kutlanmıştır (48).

Eski Mısır'da da göğün bakire kraliçesi İsis'in oğlu olan Osiris'in aynı tarihte doğduğu kabul edilir (49). Keltler ve Druidler de 25 Aralıkta karanlık günler sona erince yüksek yerlerde ateş yakarak sevinçlerini ızhâr etmişlerdir (50). Eski Almanlar da Noel gecesi iri bir kütüğü merasimle ocağa atarak, kış gündönümünde ziyafet vermişlerdir. Bu aynı zamanda putperest İskandinavların en büyük bayramıdır (51).

Benzer uygulamalar Eski Roma'da pagan (putperest) uygulamalar şeklinde kendini göstermiştir. Böylece Hristiyan Roma'da Noel'in tarihi yılın an kısa gününü, "Yeni Güneş"i kutlayan Saturnalia (17-24Aralık)'ı takip eden

(45) Galip Atasagun, İlahi Dinlerde Dinî Semboller, "Noel ve Noel Ağacı", Yayınlanmamış doktora tezi, Konya 1996, S.155; J. F. Baldovin, "Christmas", III. 460; R.E.E. Harkness, "Christmas", S. 164; M. P. Fisher-R.Luyster, Age, S.258

(46) M. Aydın, "Noel", Agmadde

(47) R.E.E. Harkness, "Christmas", S. 164-165; E.O. James "Christmas", V. 705; E.R. Pike, "Christmas", S.100; A. J. Hultgren, "Christmas", S.163

(48) E.R. Pike "Christmas", S.100

(49) H.W. Armstrong, Age, S.6; E.R. Pike, "Christmas", S.100; Genç Larousse, XIV, 4316

(50) O. Cilacı, A.g.m., S.3.

(51) E.R. Pike, "Christmas", S.100; O. Cilacı, A.g.m., S.3

putperest Brumalin (25 Aralık) bayramının tarihine bağlanmıştır. Bu aynı zamanda, yukarıda geçtiği üzere, Güneş tanrısı Sol'un doğum günüdür. Nitekim Aziz Leo, bir Noel vaazında (V.yy.)Roma Hristiyanlarını Sen Piyer kilisesine girmeden önce güneşi selamladıkları için eleştirmiştir (52).

Görüldüğü üzere Noel, Roma Katolikleri tarafından Hristiyanlığa adapte edilmiştir ve onlar da bunu eski pagan kültüründen almışlardır. Noel'in menşei konusunda Hristiyanlığın kaynağı paganizm (putperestlik) iken putperestlerin bu konudaki kaynağının ise ilkel Babil olduğu şeklinde Batı'da çeşitli yayınlar yapılmaktadır. Bu rivayete ihtiyatla yaklaşılması gerektiği söylenebilir, ancak yine de burada bu tür görüşlerin olduğunu aksettirmesi yönünden söz konusu edilmesinde fayda vardır. Buna göre, Babil kralı Nemrud'un ölümünden sonra, bir rivayete göre aynı zamanda annesi olan karısı Semiramis, onun spiritüel bir varlık olarak yaşadığı şeklindeki inancını yaymaya çalışmıştır. Bunun için de Nemrud'un yeni bir hayatta doğumunun sembolü olarak kuru bir ağacın gölgesinden yeşil bir ağacın çıktığını söylemiş, her doğum yıldönümünde Nemrud'un devamlı yeşil olan bu ağacı ziyaret edeceğini ileri sürmüştür. Böylece 25 Aralık tarihi Nemrud'un yeni yıldönümü olmuştur. Aşağıda geleceği üzere Noel ağacının da asıl menşei budur. Bu suretle Semiramis Babil'in gök kraliçesi olmuş, Nemrud da çeşitli isimler altında göğün tanrısız oğlu haline gelmiştir. Bu anne ve oğul kültü, ülkelere ve dillere göre değişik adlar altında bütün dünyaya yayılarak, Mısır'da İsis ve Osiris, Asya'da Cybele ve Denius, Roma'da Fortune ve jüpiter olmuştur. Bunların hepsi Hz. İsa'dan çok sonraları olan şeylerdir. Böylece Noel'in gerçek kökeni Eski ilkel Babil olmaktadır (53).

Böylece Noel'in aslında Hristiyanlığın kendi içinden gelen ve ilk asırlardan beri kutlanan bir gelenek olmadığı, putperest kültürlerden Hristiyanlığa geçen bir pratik olduğu ortaya çıkmaktadır. Yukarıda söz konusu edilen rivayetlerin bazılarını ihtiyatla karşılasak bile, münferit de olsa, heterodoksi de kabul edilse ve Hristiyanlığın resmi görüşünü aksettirmese de, Noel'e karşı zaman zaman ciddi muhalefetler ortaya çıkmaktadır. Ancak üç büyük Hris-

(52) J. F. Baldwin, "Christmas", III. 461; R.E.E. Harkness, "Christmas", S. 164-165; E.O. James "Christmas", V. 705; H.W. Armstrong, A.g.e., S.1,3,4; O Cilaci, A.g.m., S.2; Büyük Larousse, XVII.8695; Temel Britannica, XIII.96

(53) H.W. Armstrong, A.g.e., S.5-6

tiyan mezhebi bugün Noel'i kabul etmekte ve ona ayrı bir yer vermektedir. Bununla birlikte Noel'in menşinin asıl Hristiyanlıkta olmadığını bütün Hristiyanlar kabul etmekte, ancak resmi Hristiyanlık, putperestlikten Hristiyanlığa olan bu adaptasyonun -kutsal kitaptan bazı ipuçları da çıkararak- tarihi, sosyolojik bir zaruret olduğu sonucuna varmaktadır.

NOEL AĞACI

Eski kültürlerden alınan Noel kutlamalarına, daha sonra yine pagan adet ve törenlerinden alınan "Noel ağacı" eklenmiştir. Çünkü Eski Dünya'da sarmaşık, defne, mersin ağacı, çam ve diğer yapraklarını dökmeyen ağaçların yaprakları ebedi gençlik ve yaşam gücünün sembolü olarak kabul edilmiştir (54).

Noel yortusunda kullanılan Noel ağacı ilk defa 1521 (55) veya 1605 (56)'te Almanya'da ortaya çıkmıştır. Almanlar ilk olarak Ren nehri kıyılarında "Cennet ağacı"nı temsilen köknar ağacını ışıklar, meyveler ve parlak süslerle donatmışlardır (57). Çiçeklerle, mumlarla ve rengarenk süslerle bezenen çam ağacının, Kelt rahiplerinin tanrılarına sungularını astıkları meşe ağacının yerini aldığı da söylenmiştir (58). Noel'de çam ağacı kesmenin, Baltık sahillerinde yaşamış Tötonların dininden bir kalıntı olduğu üzerinde de durulmuştur (59).

Noel ağacı etrafındaki bütün bu pagan kutlamaların asıl kökeninin yukarıda bahsedildiği şekilde Nemrud'un İkel Babil'i olduğu söz konusu edilmektedir (60). Putperestlerin, Eski Babil'e kadar uzanan bu adetleri daha sonra Almanya'dan Fransa'ya ve diğer ülkelere yayılmıştır (61).

(54) E.R. Pike, "Christmas", S.100

(55) Büyük Larousse, XVII.8695

(56) Yeni Türk Ansiklopedisi, Ötüken, VII.2687

(57) J. F. Baldovin, "Christmas", III. 461

(58) Genç Larousse, XIV, 4316

(59) M. Aydın, Dinler Tarihine Giriş, S.129; Ahmet Kahraman, Mukayeseli Dinler Tarihi, Marifet Yayınları, İstanbul 1993, S.126

(60) H.W. Armstrong, A.g.e., S.5

(61) J. F. Baldovin, "Christmas", III. 461; Büyük Larousse, XVII.8695; Yeni Türk Ansiklopedisi, VII.2687

NOEL BABA

Noel kutlamalarıyla ilgili, Noel ağacından başka diğer önemli bir unsur "Noel Baba"dır. Noel Baba'nın, Noel gecesi çocuklara hediye dağıttığına inanılan kalpaklı, beyaz sakallı, kırmızı cübbeli, efsanevi bir kişi olduğu ve Aziz Nicolas ile bir ilgisinin bulunmadığı sabit olduğu halde (62), O, şimdiye kadar bu kişi ile özdeşleştirilmiştir (63).

Aziz Nicolas, M.S. 300 - 400 yıllarında (64) Myra'da, yani bu günkü Antalya'ya bağlı Fenike-Kaş karayolu üzerinde bulunan ve idari düzenlemeler sonucu şu anda Kale ismini alan Demre ilçesinde yaşadığı inanılan efsanevi bir Hristiyan azizidir.

Myra'lı Nicolas, Baril'li Nicola ve Santa Claus isimleriyle de tanınan Aziz Nicolas, M.S. 300'de Patara'da zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Myra baş piskoposluğuna seçilmiş, ancak imparator Diocletianus zamanında bir süre hapsedilmiştir. Hayatı boyunca pagan Artemis kültü ile uğraşarak onun mabetlerini yıktığı, 325 iznik Konsili'ndeki tartışmalar esnasında Arius'a bir tokat atarak onun yüz kemiklerini kırdığı söylenen Aziz Nicolas, 6 Aralık 342'de ölmüş ve Myra'da gömülmüştür (65).

Aziz Nicholas'ın hayatı çeşitli mitoslarla süslenmiştir: Myra'daki piskoposluk seçiminde tanrısal güçlerin etkili olacağına inanılmış ve seçim günü kiliseye ilk gelen kimsenin başpiskopos olmasına karar verilmiştir. O gün kiliseye ilk gelen kişi de Aziz Nicolas olunca başpiskopos olmuştur. Bir başka mitosa göre, İskenderiye'den Bizans'a mısır götüren bir deniz ticaret filosu, Andriakle limanına gelmiş ve Aziz Nicolas'ın her gemiden yüzer fiçı mısır isteğini yerine getirmesi üzerine ruhani yönden korunarak rahatça Bizans'a ulaşmıştır. Üstelik Myra'lılar aldıkları mısırları iki yıl boyunca yemelerine rağmen, geride bir yığın yiyecek kalmıştır. Bir diğer efsaneye göre de, Roma İmparatoru Konstantin'in rüyasına girerek Konstantin'e isyan eden ve idama mahkum edilen üç Romalı subayın affını sağlamıştır. Bir başka efsane onun, üç kız babası yoksul bir adamın evine üç kese altın atarak kızların ev-

(62) G. Tümer-A. Küçük, A.g.e., S.265-266; O. Cilacı, Agm, S.3

(63) H.W. Armstrong, A.g.e., S.7

(64) Erdem Yücel, "Aziz Nicholas'ın Kenti Myra", Sanatsal mozaik, Yıl:2, Sayı:16, Aralık: 1996, S.30; O. Cilacı, A.g.m., S.4

(65) E. Yücel, A.g.m., S.30

lenmelerini sağladığını anlatır. Diğer bir mitosa göre, üç oğlunu öldüren ve onları bir fiçı içerisinde saklayan bir kasabın çocuklarını diriltmiştir. Aziz Nicolas'ın, denizde kaybolanları kurtardığına ve mallarını geri getirdiğine inanılarak, Kudüs'e giderken gemiden denize düşerek boğulan bir genci dirilttiği de söylenmiştir (66).

Hayatı tamamen mitolojik öğelere dayandırılan Aziz Nicolas ile özdeşleştirilmeye çalışılan Noel Baba efsanesi oldukça yenidir. İlk olarak XVII. yy.da İngiltere'de ortaya çıkmıştır (67). Aziz Nicholas'ın Noel Baba'ya dönüştürülmesinin ilk defa Almanya'da gerçekleştirildiği de ileri sürülmüştür. Böylece bu gelenek daha sonra reform kiliselerinin çoğunlukta olduğu ülkelerde yayılmıştır. Günümüzde, Avrupa'dan Kuzey ülkelerine kadar, iyiliksever, çocukların koruyucusu, onlara hediyeler dağıtan Noel Baba olarak, mitolojik bir şahsiyet şeklinde yorumlanmaktadır (68).

Köken olarak da Noel Baba efsanesinin, yukarıda söz konusu ettiğimiz üzere, denizcileri koruması ve kurtarması şeklindeki mitolojik rivayetlerden yola çıkılarak, Yunan mitolojisindeki Poseidon'a dayandığı söylenmektedir. Çünkü mitolojideki bu Poseidon da denizcilerin ve çocukların koruyucusu olarak bilinir. İşte bu mitoloji kahramanı hristiyanlaştırılarak, turizm ganesiyle önce Aziz Nicolas'a, sonra da Noel Baba'ya dönüştürülmüştür (69). Bununla da yetinilmeyerek 1981 yılından itibaren her yıl Antalya-Demre'de Noel Baba şenlikleri düzenlenmeye başlanmış. Hristiyan cemaatin bulunmadığı bu yerde yeniden restore edilen kilisenin bahçesine bir de Noel Baba heykeli dikilmiştir (70). Bütün bu çalışmaların, masum görünüşler altında, aslında misyonerlik faaliyetlerinin uzantısı olduğundan Müslüman Türk halkı endişe etmektedir.

NOEL KUTLAMALARI

Noel ve dinî kökeni ile ilgili bütün bu saydığımız hususlara rağmen Noel kutlamaları, Batı dünyasında bugün de olanca ağırlığı ile devam etmektedir.

(66) E. Yücel, A.g.m., S.30; H.W. Armstrong, Age, S.47

(67) Genç Larousse, XIV: 4316

(68) E. Yücel, A.g.m., S.31

(69) E. Yücel, A.g.m., S.30; O. Cilacı, Agm, S.4

(70) O. Cilacı, A.g.m., S.4

Hristiyan dünyada, Noel kutlamaları için dört hafta önceden hazırlıklar yapılır (71). Katolik kilisesi, birincisi gece yarısı, ikincisi güneş doğarken ve üçüncüsü de sabah olmak üzere üç ayın yapmaktadır (72).

Noel ayininde Kitab-ı Mukaddes'ten parçalar okunmakta, Evharistiya (ekmek-şarap ayini) yapılmaktadır. Yıllık bir ibadet olarak Noel, cemaatla kutlanır (73). Bu kutlamalar 24 Aralık akşamı kilise ayiniyle ve kutsal gece eğlenceleriyle başlamaktadır. 25 Aralık sabahı ise kiliselerde şenlikler yapılmakta, 26 Aralık günü de misafirler ağırlandı, ziyafetler verilmekte, hastaneler ve kimsesiz çocuklar ziyaret edilerek yıllık dinî ibadet tamamlanmaktadır (74).

Diğer Noel gelenekleri, Noel günü özel yemekler pişirmeyi, özel şarkılar söylemeyi içine alır. Böylece bugün bu adetler dinî olmaktan çıkıp, eğlenceli uygulamalar ve folklorik gelenekler halini almıştır (75).

NOEL VE YILBAŞI'NDAKİ HEDİYELEŞME ve TEBRİKLEŞME

Önceleri çok sade olan Noel ve yılbaşı kutlamaları, daha sonra ticarî boyutun devreye girmesiyle, olabildiğince yaygın hale getirilmiş (76), karşılıklı hediyeleşme ve buna bağlı olarak da Noel ve yılbaşı kartlarıyla tebrikleşme şeklinde, işin ekonomik boyutunun ön plana çıkarıldığı bir uygulama haline getirilmiştir. Bunun da yukarıda bahsedildiği üzere Matta İncili'nde geçen, çobanların çocuk İsa'ya takdim ettikleri hediyelerden geldiğine inanılmaktadır (77).

Matta İncili'nde, Hz. İsa'nın doğumu vasıtasıyla takdim edilen hediyeler konusunda şu ifadeler vardır: "İsa, Kral Hirodes'in günlerinde Yahudiye Beytlehemi'nde doğduğu zaman, şarktan Kudüs'e müneccimler gelip dediler: Yahudilerin kralı doğan zat nerededir?.. Eve girip anası Meryem ile çocuğu

(71) O. Cilacı, A.g.m., S.3

(72) J. F. Baldovin, "Christmas", III. 460; Yeni Türk Ansiklopedisi, Ötügen, VII. 2687

(73) M. Aydın, Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık, S.70

(74) A. Küçük, Age, A.g.m.

(75) J. F. Baldovin, "Christmas", III. 460; G. Tümer-A. Küçük, A.g.e., S.266

(76) H.W. Armstrong, A.g.e., S.9; S. Yücel, A.g.m.

(77) H.W. Armstrong, A.g.e., S.1

gördüler ve yere kapanıp ona secde kıldılar. Hazineselerini açarak ona hediyeler, altın, günnük ve mür takdim ettiler (78).

Görüldüğü üzere gelenler, Yahudilerin kralı olarak doğan çocuğu ara-maktadırlar. Ancak, ona sundukları takdimelerin, onun yanına doğum yıldönümünden sonra geldikleri için, doğum yıldönümü dolayısıyla olmadığı açıktır. Bu, Doğu milletlerinde geçerli olan bir kültürel adetle ilgilidir. Çünkü Doğu toplumlarında, krallara veya büyük şahsiyetlere, elde bir hediye olmaksızın yaklaşılmaması, genel bir adet olarak kabul edilmiştir. İşte bu yüzden onlar tarafından, Hz. İsa'nın doğum gününde hediyeleşme gibi yeni bir Hristiyan adeti başlatmak söz konusu değildir. Onlar, bir kralın huzurunda buldukları zaman ona hediyeler sunmak gerektiği şeklindeki antik bir Doğu adetine uymuşlardır (79).

Noel ve yılbaşındaki hediyeleşmenin kökeni ile ilgili söz konusu edilen diğer bir rivayet, yukarıda geçtiği üzere, Aziz Nicholas'ın yoksul duruma düşen üç kız babasının evine üç kese altın atarak kızların evlenmesini sağ-lamasıdır (80). Ancak görüldüğü gibi burada, karşılıklı hediyeleşme ve teb-rikleşme değil, muhtaç durumda olan birisine bir yardım söz konusudur.

İşte, Hristiyanlığın aslında bulunmayan Noel ve yılbaşındaki hediye takdimi de, yine pagan Roma'nın hediye değişimi adetinden geçmiştir. Eski Roma'da bu, Noel'in olduğu gibi, Saturnalia (17-24 Aralık)'nın da ka-rakteristik bir özelliğidir (81). Hediyeleşmenin devamı olarak, posta kart-larıyla tebrikleşme adeti de, XIX. yy.da İngiltere'de ortaya çıkmış oldukça yeni bir adettir (82).

NOEL'E KARŞI HAREKETLER

Görüldüğü gibi, Noel'in dinî kökeni, tarihi ve Noel etkinlikleri, pagan (putperest) adet ve kutlamalara dayanmaktadır. Bunun için bizzat bazı Hris-tiyan gruplar Noel'e karşı açıkça tavır almışlardır. Tabii bu grupların genelde

(78) Matta, 2:1-12

(79) H.W. Armstrong, Age, S.9

(80) E. Yücel, Aqm. S.30

(81) H.W. Armstrong, Age, S.48, (Bibliathece Sacra, XII. 153-155'ten); J.F. Baldwin, "Christmas", III.461

(82) J.F. Baldwin, "Christmas", III.461; Temel Britannica, XIII.96

resmi Hristiyanlığın dışında olduğuna, Hristiyanlığın üç büyük mezhebinin tarihi sosyolojik bir sonuç olarak Noel'i kabul ettiklerine yukarıda işaret etmiştik. Ancak, aşağıda gelecek bütün bu söz konusu tavır ve itirazlar, Hristiyan dünyasında, Noel konusundaki ciddi rahatsızlıkların işareti sayılabilir.

İngiltere'de püritenler, barbar ve pagan adetlerin kalıntısı olduğundan, Noel kutlamalarını tamamen ortadan kaldırmak için uğraşmışlardır. Ancak Noel, 1660'da İngiliz monarşisinin restorasyonu ile, bu defa daha seküler temeller üzerinde yeniden canlanmıştır (83).

Noel Baba yortusunun gerçek olmadığı İngiliz Durkan Başpiskoposu Dr. Davit Jenkis tarafından da açıklanmış, bu açıklama Türk basınında 21 ve 24 Aralık 1993 tarihlerinde yayınlanmıştır. Ayrıca Dr. Jenkis'in sözlerini St. Arban Başpiskoposu John Taylor ve Anglikan Çevre Bakanı John Gummer desteklemiştir (84).

Yine, değişik dillerde yayınlanan ve her ay yaklaşık yedi milyon nüshası bedava dağıtılan "The Plain Truth" dergisi, her yıl Kasım sayısında Noel ve yılbaşının kutlanmaması için bir kampanya başlatmakta, ancak başarılı olamamaktadır (85). Çünkü mesele, ekonomik boyutun ön plana çıktığı çok yönlü bir özellik kazanmıştır.

Amerika'nın Pasadene kentindeki "Worldwide Church of God" adlı kilise teşkilatı da Noel'le ilgili bir kitapçık yayınlamış (86), bu kitapçıkta Noel ve ona bağlı meselelerin putperest kökenine ve onların Eski İkel Babil'e kadar giden uzantılarına dikkat çekmiştir.

Türk Ortodoks Patrikliği de, Noel bayramıyla yılbaşı eğlencelerinin bir ilgisinin olmadığını, yılbaşının tamamen seküler bir olay iken, Hz. İsa'nın doğumu hatırasına kutlanan Noel'in, müslümanların Ramazan ve kurban bayramları gibi, Hristiyanlıkta dini bir bayram günü olduğunu açıklamış, Noel Baba'nın ise bir efsane olduğunu beyan etmiştir (87).

(83) J.F. Baldwin, "Christmas", III.460; E.R. Pike, "Christmas", S.100

(84) İsmet Miroğlu, "Noel ve Yılbaşı", Türkiye Gazetesi, 1.12.1996

(85) S. Yücel, Agm.

(86) Bkn. H.W. Armstrong, Age.

(87) Türk Ortodoks Patrikhanesinden Açıklama: "Yılbaşının Hristiyanlıkla İlgisi Yok", Zaman Gazetesi, 23.12.1996

Ayrıca her yıl Noel sezonunda ve yılbaşında, ülkemiz ve Batı basınında çeşitli yayınlar yapılmakta, Noel'in gerçek yönünü aksettiren yazılar yayınlanmaktadır. Bu tür yayınlar günümüz Hristiyanlığının resmi görüşünü yansıtmamakla birlikte, bugünkü Noel kutlamalarının bir çoğundan Latin Katolik kilisesi de rahatsız olmaktadır (88).

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Görüldüğü üzere, Noel kutlamaları yoluyla eski kültürlerdeki pagan adet ve gelenekler, Hz. İsa'nın doğumu adı altında Hristiyanlığa dahil edilmiş, İslam dünyasına ve dünyanın diğer bölgelerine de yılbaşı adı altında yayılmıştır.

Noel ve yılbaşı temelde birbirinden ayrı unsurlardır. Hristiyanlığa göre Noel, Hz. İsa'nın doğumu hatırasına kutlanan yıllık bir ibadet iken ve 25 Aralık veya 6 Ocak'ta kutlanırken, 1 Ocak tarihli yılbaşı tamamen seküler bir olgudur.

Müslümanların yılbaşını kutlamalarının temelinde de dünyevi bir anlayış yatmaktadır. Toplumumuzda yılbaşı dini bir özellik olarak değil de, modern dünya ile birlikte, yeni bir yılın gelişi şeklinde, sosyal bir adet, folklorik bir gelenek olarak kutlanmaktadır. Ancak buradaki asıl problem, Noel Baba ve Çam ağacı gibi Noel adetlerinin, bunun yanında içki, kumar gibi İslâm'a göre gayrimeşru diğer bir takım uygulamaların, yılbaşı kutlamaları adı altında müslüman toplumuna dahil edilmesidir. Hristiyanlık açısından da problem, Hristiyanlığın aslında olmayan putperest kültlerin, daha sonra Hristiyanlığa sokulmasıdır.

Haddi zatında yeni yılın müslümanlar için takvim değişikliğinden öte bir anlamı yoktur. Dolayısıyla yılbaşını değerlendirirken bütün bu unsurları göz önünde tutmamız gereklidir.

Ne yazık ki, bu anlamıyla yılbaşı, sosyolojik bir vakıa olarak toplumun büyük bir kesimine yayılmıştır ve tamamen ortadan kaldırılması gerçekten zor görünmektedir. Bunun yanında olay, ideal boyutunun yanında reel boyutuyla da değerlendirilmek zorundadır. Bu açıdan bakılınca, büyük Osmanlı bilgini Katip Çelebi'nin de işaret ettiği gibi, sosyolojik olarak toplumda genel kabul

gören bidatları ve adetleri tamamen ortadan kaldırmak mümkün değil denecek kadar zordur (89). Bu durumda, yılbaşı gecelerini televizyon seyrederek, çeşitli oyunlar oynayarak, yakınlarla sohbet toplantıları düzenleyerek geçirmeye karşı çıkmanın bir anlamı yoktur. Ancak toplumun marjinal kesimlerince kutlanan içkili çılgın eğlencelere göz yummak, İslam Dini açısından elbette uygun değildir. Ayrıca, çevre probleminin gündemde olduğu ve yeşilin neredeyse ortadan kalkmaya yüz tuttuğu günümüzde, islâm toplumunun inanç ve geleneğinde olmayan hıristiyanî ve ondan da öte putperest anlayışa bağlı olan körpeçik çam kesimini onaylamanın da imkanı yoktur. Hele çevrecilerin bu konuda suskun kalmalarını anlamak hiç mümkün değildir.

Yılbaşını, ideal boyutuyla anlatmanın ve reel boyutuyla değerlendirmenin yanında, mutlaka, yılbaşı gecesinde yapılacak çeşitli alternatifler de sunulmalıdır. Bugün, bunun için, alternatif televizyon programlarının hazırlanması başta gelmektedir. Bunun yanında, ağaç kesimine karşılık, ağaç dikme kampanyalarının başlatılması, israfı önleyici ve toplumsal yardımlaşmayı teşvik edici kampanyalar düzenlenmesi, yılbaşı eğlencelerinde kullanılacak meblağın ihtiyacı olanlara yardım olarak dağıtılması gibi çalışmalar yapılabilir.

Toplumsal aktivitelerin yanında, kişisel bazda, geçen yılın muhasebesi yapılmalıdır. Miladi yılbaşını fırsat bilerek çocuklarımıza hicri yıldan ve yılbaşından da bahsetmek gereklidir. Çünkü İslamiyet'teki ibadetler ve bayramlar hicri yıla göre tespit edilmektedir.

Bütün bunlar ve buna benzer çalışmalar ile yılbaşının bugünkü olumsuz etkisi biraz olsun azaltılabilir. Yoksa yılbaşı 1935 yılından beri ülkemizde resmi tatil günüdür ve karşı çıkılsın çıkılmasın insanlar yılbaşını kutlamaktadırlar. Yılbaşının ve yılbaşına bağlı problemlerin tamamen ortadan kaldırılmasında en köklü çözüm olarak sunulan tekrar takvimin değiştirilmesi görüşü de, kanaatımızca kesin çözüm değildir. Bu değişikliğin gerekli olup olmadığı bir yana, problemin çözümünün en köklü yolu, her şeyden önce İslam kültür ve uygarlığının, Batı kültür ve uygarlığının üzerine çıkartılmasıdır. Bunun için de İslam dünyasının alması gereken uzun bir mesafe bulunmaktadır.

(89) Katip Çelebi, Mîzânu'l-Hak fi'htiyâri'l-Ehak, (Haz. O. Şaik Gökyay), Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1980, S.72-73

BİBLİYOGRAFYA

Abu'l-Farac, Gregory (Bar Hebraeus); Abu'l-Farac Tarihi, (Sür-yancadan İngilizceye çev. Ernest A. Wallis Budge, Türkçeye çev. Ö. Rıza Doğrul), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1987

Armstrong, Herbert, W.; Noel Konusunda Basit Hakikat, (Çev. Mehmet Aydın), Konya, 1993

Atasagun, Galip; İlahi Dinlerde (Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'da) Dini Semboller, "Noel ve Noel Ağacı", Yayınlanmamış doktora tezi, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1996

Ataurrahim, Muhammed; Bir İslam Peygamberi Hz. İsa, (Çev. Kürşat Demirci), İnsan Yayınları, İstanbul, 1985

Aydın, Mehmet; "Noel", Dinler Tarihi Sözlüğü için hazırlanmış yayıma hazır madde

Aydın, Mehmet; Dinler Tarihine Giriş, Konya 1993

Aydın, Mehmet; Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995

Baldovin John F.; "Christmas", "Epihany", The Encyclopaedia of Religion (Ed. M. Eliade), New York 1987

Brandon, S.G.F.; "Christmas", Dictionary of Comparative Religion, New York 1970

Büyük Larousse; milliyet, İstanbul tarihsiz

Cilacı, Osman; "Hz. İsa, Noel ve Yılbaşı", Diyanet İlimi Dergi, Ekim-Kasım-Aralık 1984, Cilt: XX, Sayı: 4

Dinler Tarihi Ansiklopedisi; Gelişim Yayınları, İstanbul 1976

Fisher, Mary Pat-Luyster, Robert; Living Religions, New York 1990

Genç Larousse; Gerçek Yayıncılık, Meydan, İstanbul 1993

Harknes, R.E.E.; "Christmas", An Encyclopaedia of Religion, (Ed. V. Firm) Patterson, New Jersey, 1959

Hultgren, Arland J.; "Christmas", Harper's Bible Dictionary, San Francisco 1985

James, E.O.; "Christmas", Encyclopaedia Britannica, USA 1965

Kahraman, Ahmet; Mukayeseli Dinler Tarihi, Marifet Yayınları, İstanbul 1993

Katip Çelebi; Mizânu'l-Hak fi'htiyârî'l-Ehak (Haz. O. Şaik Gökyay), Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1980

Kitab-ı Mukaddes; K. Mukaddes Şirketi, İstanbul 1985

Küçük, Abdurrahman; "Gregoryen Ermeni Kilisesinin Oluşması ve Konsil Kararları Karşısındaki Tutumu", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: XXXV, Ankara 1996

Küçük, Abdurrahman; İslam ve Günümüz Meseleleri, "İthal Noel Şenlikleri", Yeni Düşünce Yayınları, Ankara 1991

Meydan Larousse; İstanbul 1991

Miroğlu İsmet; "Noel ve Yılbaşı", Türkiye Gazetesi, 1.12.1996

Norwood, Percy V.; "Epiphany", An Encyclopaedia of Religion, (Ed. V. Firm), Patterson, New Jersey 1959

Pike, E. Royston; "Christmas", "Epiphany", Encyclopaedia of Religion and Religions, London 1951

Ramsdell, Edward T.; "Yule", An Encyclopaedia of Religion, (Ed.V.Firm), Patterson, New Jersey 1959

Reagan, J.N.; "Feast and Fasts", A Dictionary of Religion and Ethics, (Ed. S. Mathews-G.B. Smith), London 1921

Talley, Thomas J.; "Christian Liturgical Year", The Encyclopaedia of Religion, (Ed. M. Eliade), New York 1987

Temel Britannica, "Noel", Hürriyet, İstanbul 1993

Tümer, Günay-Küçük, Abdurrahman; Dinler Tarihi, Ocak Yayınları, Ankara 1993

Türk Ortodoks Partikhanesinden Açıklama: "Yılbaşının Hristiyanlıkla İlgisi Yok"; Zaman Gazetesi, 23.12.1996

Walls, Andrew, "Christianity", A Handbook of Living Religions, (Ed. John R. Hinnels), Penguin Books, England, 1991

Yeni Türk Ansiklopedisi; "Noel", Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1985

Yücel, Erdem, "Aziz Nicholas'ın Kenti Myra", Sanatsal Mozaik, Yıl:2, Sayı: 16, Aralık, 1996

Yücel, Salih; "Yılbaşı Putperestliği", Zaman Gazetesi, 30.12.1993